

Temaredaktørernes forord

Unge og aktivisme

Da en 16-årig svensk skolepige, Greta Thunberg, i 2018 strejkede fra sin skole og satte sig foran Riksdagen i Stockholm med en interimistisk planche, hvor der stod ”Skolstrejk för klimatet”, satte hun ikke bare gang i en verdensomspændende klimabevægelse. Greta Thunberg blev også et ikon for ungdommens nye kampe for at skabe social, politisk og kulturel forandring. Udbredelsen af Thunbergs kamp betød, at mange unge fik en platform til at udtrykke deres tanker og følelser om verdens udvikling. Men nok så vigtigt affødte den en erkendelse af – både blandt voksne og særligt børn og unge – at også unge har en vigtig politisk stemme. Greta Thunberg gav tusindvis af unge verden over en tro på, at man som ung har politiske perspektiver, der var værd at lytte til, ligesom hun gav unge motivation og vilje til at engagere sig i kampen for en bedre fremtid. I forskningen taler man om ’Greta Thunberg-effekten’ (Haugseth og Smeplass, 2023; Prendergast et al., 2021). Både nationale og internationale statistikker dokumenterer, hvordan unge i 2018 og 2019 fik en markant øget interesse for særligt klimapolitiske spørgsmål.

Det var dog ikke sådan, at unge i 2010’erne først gik på barrikaderne med Greta Thunberg, ligesom deres kampe ikke kun var centreret om klima. Især havde protestbevægelser som Det Arabiske Forår, Occupy Wall Street, Indignados og Black Lives Matter fået stor opmærksomhed og herved mobiliseret unge i mange lande. Men alligevel var det, som om at forestillingen om et større, bredere og mere samlende ungdomspolitisk engagement først blev muligt med den bevægelse, som Greta Thunberg blev et ikon for. Ikke mindst i Danmark og i Norden havde man set forholdsvist lidt til unge aktivister i det offentlige rum. Men med Fridays for Future og for eksempel Den Grønne Studenterbevægelse (nu Den Grønne Ungdomsbevægelse) var de unge igen kommet på verdenskortet som politiske aktører, om end ungdomsengagementet heller ikke i 2018-2019 nåede samme højder som i 1960’ernes og 1970’ernes ungdomsoprør.

Mange journalister, politikere, kommentatorer, meningsdannere og undervisere klappede i deres hænder. De havde i årevis efterlyst en mere politisk engageret ungdom, som de tilsyneladende nu havde fået – der var selvfølgelig også dem, som rystede på hovederne af alt den palaver, som de unge nu var begyndt på. De af os, som arbejdede med aktivisme, blev ustandseligt ringet op af nyhedshungrende journalister, som ville have afklaring på, om der var tale om et nyt ungdomsoprør. Men det var der ikke – og alligevel var der noget nyt og anderledes på spil.

JONAS LIEBERKIND

Lektor, Afdelingen for Pædagogisk Sociologi på DPU, Aarhus Universitet, lieberkind@edu.au.dk

GRITT NIELSEN

Lektor, Afdelingen for Pædagogisk Antropologi og Pædagogisk Psykologi, DPU, Aarhus Universitet, gbn@edu.au.dk

Statistikkerne talte deres klare sprog. Efter 2018-2019 faldt de unges interesse for klima og klima-aktivisme. Nok er mange unge stadig optaget af spørgsmålet, men ikke på samme niveau som i 2018-2019. Internationale komparative skoleundersøgelser kunne desuden dokumentere, at de danske unges forventninger om og vilje til at deltage i politiske aktiviteter var dalende (Bruun og Lieberkind, 2024). De fremstod ligefrem politisk reservede og – sat på spidsen – som nogle, hvis engagement i samfundet snarere kunne karakteriseres som 'kontra-protest' end som protest og aktivisme (Lieberkind, 2021; Lieberkind og Bruun, 2021). Det bemærkelsesværdige var dog, at de unge ikke desto mindre havde politisk viden og interesse, og at de besad de grundlæggende politiske og demokratiske ressourcer, som politisk engagement og aktivisme forudsætter. Men hvorledes kommer denne viden og interesse så til udtryk blandt unge og aktivister?

For måske havde det politiske engagement, herunder Greta Thunberg-effekten, ikke mistet sit tag i de unge. Måske havde de fortsat stor viden, politisk interesse og solide demokratiske ressourcer, som blot kom til udtryk på måder, som statistikkerne og journalisterne ikke kunne indfange? Måske var engagement – ikke helt, men delvist – flyttet ud af de konventionelle offentlige politiske arenaer og ind i nye, små, mere private og identitetsbaserede sfærer? Dette kom blandt andet til syne i studier af unges mikro- og hverdagspolitiske handlinger (Bang og Sørensen, 2001; Lieberkind, 2025; Vromen og Collin, 2010) samt i nye studenteraktivistiske kampe for social retfærdighed både nationalt og internationalt (Nielsen 2026; Nielsen og Luescher, 2025).

I dette temanummer har vi forsøgt at tage temperaturen på unge og aktivisme. Det gør vi ved at undersøge, hvor unges politiske engagement i dag er forankret, hvordan aktivisme udfolder sig, og hvad der kendetegner deres nye motiver og begrundelser for politisk kamp

I dette temanummer har vi forsøgt at tage temperaturen på unges aktivisme. Det er selvsagt et så stort og komplekst område, at det ikke umiddelbart lader sig indfange – og som dette temanummer da slet ikke er i stand til at afdække. Ikke desto mindre har vi tilstræbt at give et lille og forsigtigt bud. Det gør vi ved at undersøge, hvor unges politiske engagement i dag er forankret, hvordan aktivisme udfolder sig, og hvad der kendetegner deres nye motiver og begrundelser for politisk kamp. Med denne ambition har vi udover etablerede forskere derfor også inviteret studerende og yngre forskere til at bidrage med nye perspektiver og eksperimenteret med både formater og analytiske tilgange. Dette med henblik på dels at identificere nye tendenser i ungdomsaktivismen og dels at undersøge og diskutere nye måder at identificere og analysere unges politiske engagement på.

Temanutvalget består af en interviewartikel med René Karpantschof, fire forskningsartikler (Lieberkind, Schack, Nielsen & Anbert og Broberg) og to essays (Hansen & Halling og Warming).

De følgende interview, artikler og essays belyser hver især forskellige dimensioner af nutidig ungdomsaktivisme – fra personlige dannelsesprocesser over kollektive protestformer og hverdagsaktivisme til stærke følelsesmæssige udtryksformer. De belyser forskellige arenaer for ungdomsaktivisme – fra kulturelle og affektive orienteringer over klimakampe og global solidaritet til universiteters hverdagsliv og mediernes dækning. Samtidig opererer teksterne med forskellige akademiske tilgange, der spænder fra kvalitative analyser til mere eksperimenterende greb, ligesom vi har arbejdet med ekspertinterview og essays. Vores ønske har været at opnå indsigt i ungdomsaktivismens nye facetter, men også at diskutere, hvilke teoretiske perspektiver og metodiske tilgange der i dag giver adgang til at forstå aktivismens nye og anderledes begrundelser.

Med det indledende interview af René Karpantschof kridtes banen op. Karpantschof beskriver i et historisk perspektiv, at unge har spillet en central rolle i politisk aktivisme, men både formerne og begrundelserne for deres engagement har ændret sig markant over tid. I mellemkrigstiden var deres offentlige politiske engagement tæt knyttet til etablerede partipolitiske strukturer og ideologiske konflikter, hvor de deltog i organiserede ungdomspartier, valgkampagner og til tider konfronterende gadekampe. Aktivismen var her præget af kollektive identiteter, klare ideologier og synlige iscenesættelser i form af slagsange, uniformering og optog. I nyere tid, hvilket de følgende forskningsartikler og essays afspejler, er unges aktivisme i højere grad løsere organiseret og centreret omkring bestemte affektive udtryk, specifikke værdier og kritiske narrativer frem for klare ideologiske og partipolitiske tilhørsforhold.

I den første forskningsartikel, *At ændre for at være – dannelse, følelser og symboler i unges politiske aktivisme*, analyserer Jonas Lieberkind, hvordan danske unges politiske engagement i stigende grad formes gennem politiskkulturelle dannelsesprocesser frem for klassisk politisk socialisering, hvor man dannes i partipolitiske foreninger eller passivt tilegner sig politiske tilhørsforhold gennem klasse, institutioner og sociale strukturer. På baggrund af kvalitative interviews viser artiklen, hvordan aktivisme begrundes i symbolske og affektive orienteringer, hvor kampen ikke alene handler om konkrete politiske krav, men også om at skabe mening, identitet og et beboeligt verdensbillede i en krisetid. Aktivisme fremstår her både som en kamp for samfundsforandring og som en eksistentiel kamp for at kunne være i verden.

Lieberkinds artikel følges op af Nanna Haahr Hansen og Julie Krebs von Hallings essay, som – på baggrund af det samme empiriske materiale som den foregående forskningsartikel – beskriver, hvordan skyld, skam og ansvar kan udvikle sig til politisk handling gennem, det, der her beskrives som affektiv friktion. Dette essay samler forskellige unges perspektiver i to figurer og giver

hermed indblik i, hvordan unges politiske engagement og vilje til at forandre verden gradvist udvikler sig og tager form.

I den anden forskningsartikel, *Klimakamp, skolestrejke og generationsretfærdighed*, analyserer Lotte Schack unges klimaaktivisme med særligt fokus på Fridays for Future og skolestrejken som protestform i en svensk kontekst. Med afsæt i et marxistiskfeministisk perspektiv på social reproduktion argumenterer artiklen for, at skolestrejkerne skal forstås som en symbolsk forstyrrelse af samfundets reproduktive logikker, hvor de unge aktivister nægter at deltage i opretholdelsen af et samfund, som de oplever som ødelæggende for deres fremtid. Klimakampen fremstilles her som en kamp for generationsretfærdighed og som en politisk mobilisering, der både åbner muligheder og rummer strukturelle begrænsninger.

I det efterfølgende essay fortsætter Ida Marie Warmings diskussionen af unge aktivister i klimakamp og viser, hvordan klimafølelser som frygt, vrede og håb omsættes til kollektiv handlekraft i Den Grønne Ungdomsbevægelse. I disse unges aktivisme fungerer fællesskabet som både omsorgsrum og politisk motor. Temanummerets to essays giver således på hver deres måde et indblik i de mere sanselige, følelsesmæssige og hverdagsnære sider af ungdomsaktivisme.

Den tredje forskningsartikel, *Studereraktivisme på strømpefødder?*, af Gritt B. Nielsen og Lærke Cecilie Anbert undersøger studerendes hverdagsaktivisme på University of California, Berkeley og Københavns Universitet. Dermed udvider artiklen det dansk/nordiske perspektiv, som temanummeret indtil nu har centreret sig om, til en bredere international sammenhæng. Artiklen analyserer spændingen mellem institutionelle krav om 'hensynsfuld' aktivisme og studerendes egne 'omsorgsorienterede' praksisser. Med fokus på demokrati, sprog og curriculumaktivisme viser den, hvordan forandring – på tværs af de to lokationer – i høj grad også skabes gennem stille, relationelle mikropraksisser, hvor studerende søger at 'implicere' sig selv, hinanden og universitetet i kampen for social og epistemisk retfærdighed.

Den fjerde og sidste forskningsartikel, *Affekt og eksklusion i medieomtalen af Palæstina-solidaritetsaktivisme efter 7. oktober 2023*, af Frida Hviid Broberg, retter blikket mod den modstand, aktivister kan møde i medierne. Med fokus på mediers dækning af Palæstina-solidaritetsbevægelsens aktioner anvender artiklen retoriske analyser til at belyse, hvordan aktivisternes affektive udtryk kobles til forestillinger om ungdom, umodenhed, radikaliserings og fare. Artiklen viser, at den politiske kamp ikke alene udspiller sig omkring den konkrete politiske konflikt og aktion, men også i medierne, og dermed i den retoriske strid om, hvordan aktivisternes følelsesmæssige udtryk forstås og vurderes.

Samlet viser dette temanummer, at unges aktivisme i dag fortsat lever, men ofte i nye, mere affektive og i ikke altid genkendelige former. Hvor politisk engagement og aktivisme tidligere ofte blev identificeret og diskuteret gennem genkendelige bevægelser og politiske tilhørsforhold, der manifesterede sig offentligt, udfolder unges politiske engagement sig i dag gennem mangfoldige

udtryk, som ikke nødvendigvis træder frem på forventede måder eller inden for velkendte politiske positioner. Aktivisme finder fortsat sted i de offentlige sfærer, men også på nye måder i hverdagslivet, relationer, institutionelle rum og i mediernes dækning, hvor spørgsmål om følelser, omsorg, identitet, fællesskab, skyld og retfærdighed står centralt. Denne vedvarende transformation af feltet indebærer, at både forskningen i og fremstillingen af unge og aktivisme også må eksperimentere med perspektiver og analytiske greb for at indfange aktivismens nye former og begrundelser. Denne ambition har ligeledes dannet grundlag for dette temanummer.

Samlet viser dette temanummer, at unges aktivisme i dag fortsat lever, men ofte i nye, mere affektive og i ikke altid genkendelige former

God læselyst.

Vi vil i særlig grad takke Ida Marie Warming for hendes store hjælp med udarbejdelsen af temanummeret, ikke mindst i forhold til interviewet med René Karpantschof, temanummerets opsætning og korrekturlæsning af artiklerne.

Referencer

- Bruun, J. og J. Lieberkind (2024), *Politisk og demokratisk dannelse i en krisetid. ICCS 2022*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Haugseth, J.F. og E. Smeplass (2023), "The Greta Thunberg Effect: A Study of Norwegian Youth's Reflexivity on Climate Change", *Sociology*, 57(4): 921-39, doi:10.1177/00380385221122416
- Lieberkind, J. (2021), "Kontraprotest. Unges politiske engagement", *Politica*, 53(1): 24-63.
- Lieberkind, J. og J. Bruun (2021), "The Reserved Young Citizens of the Nordic Countries", I H. Biseth, B. Hoskins og L. Huang, red., *Northern Lights on Civic and Citizenship Education: A Cross-National Comparison of Nordic Data from ICCS*, Cham: Springer International Publishing AG, pp. 19-35.
- Nielsen, G.B. (2026). Articulating social justice: student everyday activism and the cultivation of translocal consciousness. *Globalisation, Societies and Education*, 24(3), 607-623. <https://doi.org/10.1080/14767724.2025.2459112>
- Nielsen, Gritt B. og Thierry M. Luescher (2025), "Student Activism, Translocality and Social Justice," *Globalisation, Societies and Education*, 1-14. doi.org/10.1080/14767724.2025.2601160.
- Prendergast, K., B. Hayward, M. Aoyagi, K. Burningham, M. M. Hasan, T. Jackson og A. Yoshida (2021), "Youth Attitudes and Participation in Climate Protest: An International Cities Comparison", *Frontiers in Political Science*, vol. 3, doi:10.3389/fpos.2021.696105.